

HANDHAVING

ZWERFVUIL EN SLUIKSTORT

DRAAIBOEK EDITIE 2020

INHOUD

WAT HEB JE VOOR JE?	3
1. Over Mooimakers	4
2. Week van de handhaving op zwerfvuil en sluikestort	4
WAT IS ZWERFVUIL EN SLUIKESTORT?	5
1. Wat is het verschil tussen zwerfvuil en sluikestort?	6
1.1 Zwerfvuil	6
1.2 Sluikestort	6
HOE KAN JE ZWERFVUIL EN SLUIKESTORT HANDHAVEN?	7
1. Wat is handhaving?	8
2. Met welke knelpunten kampen handhavers?	8
2.1 Op heterdaad betrappen	8
2.2 Publiek draagvlak	9
2.3 Afstemming handhavinginstrumenten	9
2.4 Boetes voor minderjarigen	10
2.5 Aanspreking overtreders	10
3. Zwerfvuil handhaven: 2 wettelijke instrumenten	12
3.1 Handhaven via GAS	13
3.2 Handhaven volgens het materialendecreet	13
4. Sluikestort handhaven: 3 wettelijke instrumenten	14
5. Hoe camera's gebruiken om zwerfvuil en sluikestort te handhaven?	15

GOEDE VOORBEELDEN VAN HANDHAVING: 7 CASES	17
1. Case 1: Roeselare bemiddelt met minderjarigen	18
2. Case 2: Tielt pakt snoeproutes aan	18
3. Case 3: Avondlijke ronde tegen sluikeafval	19
4. Case 4: Izegem bust voor propere stoepen	19
5. Case 5: Zwerfvuil gehalveerd door cameratoezicht	20
6. Case 6: Voorgedrukte invulformulieren voor afvalgerelateerde overlast in Zwevegem	20
7. Case 7: GAS-bemiddeling in Sint-Truiden voor volwassenen. Een evenwicht tussen repressie en preventie.	21

1

WAT HEB JE

VOOR JE?

Mensen die zwerfvuil achterlaten aanspreken op hun gedrag, camera's gebruiken om sluikestorters op heterdaad te betrappen, hardnekkige overtreders beboeten: voor je ligt het Draaiboek handhaving zwerfvuil en sluikestort. Dat toont je welke instrumenten je kan gebruiken om komaf te maken met zwerfvuil en sluikestort. In zeven innovatieve praktijkcases doe je bovendien inspiratie op om de handhaving in je werkgebied een nieuwe impuls te geven.

Dit draaiboek richt zich tot iedereen die handhavende bevoegdheid heeft over het thema zwerfvuil of sluikestort: politiemedewerkers,

GAS-vaststellers, lokale en gewestelijke toezichthouders, bijzondere veldwachters, Lijncontroleurs, veiligheidsagenten van Securail, boswachters, natuurinspecteurs, gemeentelijke terreinbeheerders, provinciale domeinwachters ...

Als handhaver speel je een sleutelrol in de strijd tegen zwerfvuil en sluikestort. Je handhaving is immers het sluitstuk van een effectief zwerfvuilbeleid. Het draaiboek verschaft je instrumenten en ideeën om de straten, parken en pleinen in je buurt weer mooi te maken én te houden.

OVER MOOIMAKERS

Het Draaiboek handhaving zwerfvuil en sluikestort is een initiatief van Mooimakers dat tot stand kwam naar aanleiding van de organisatie van de Week van de Handhaving op zwerfvuil en sluikestort. Mooimakers is de motor van de strijd tegen zwerfvuil en sluikestort in Vlaanderen. Mooimakers organiseert campagnes, voert onderzoek, stimuleert kennisuitwisseling, ondersteunt op een proactieve manier alle betrokken actoren en zet zelf aanstekelijke acties op.

Mooimakers is het merk waaronder het team Vlaanderen Mooi uitvoering geeft aan zijn beleid. Vlaanderen Mooi is het initiatief tegen zwerfvuil en sluikestort van de OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij), Fost Plus en de VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten).

WEEK VAN DE HANDHAVING OP ZWERFVUIL EN SLUIKESTORT

Mooimakers organiseert jaarlijks de Week van de Handhaving op zwerfvuil en sluikestort en roept in die periode alle handhavers op om op pad te gaan en op te treden tegen zwerfvuil en sluikestort. Voor meer info over de organisatie van de Week van de Handhaving en de ondersteuning van je Mooimakers kan je terecht op de Mooimakers-handhavingspagina: mooimakers.be/week-van-de-handhaving.

The background is a solid blue color with a repeating pattern of white line-art icons. These icons include various types of waste: plastic bottles, glass bottles, paper cups, leaves, and other organic waste. The icons are arranged in a grid-like pattern across the entire page.

2

WAT IS ZWERFVUIL

EN SLUIKSTORT?

Drie op de vier Vlamingen ergeren zich aan zwerfvuil en sluikestort. Het leidt tot vervuiling van bodem en rivieren, zorgt voor een onveilig gevoel op straat en betekent een verspilling van recycleerbare materialen. In Vlaanderen wordt jaarlijks zo een 20.000 ton zwerfvuil en 18.000 ton sluikestort opgeruimd. Bovendien kost dit de belastingbetaler handenvol geld. De beleidskost van lokale besturen voor de aanpak van zwerfvuil en sluikestort bleek in 2017 meer dan 170 miljoen euro te bedragen.

WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN ZWERFVUIL EN SLUIKESTORT?

Over het verschil tussen zwerfvuil en sluikestort bestaat soms verwarring. Het resultaat is immers hetzelfde: afval op de verkeerde plaats. Wat verschilt, is het uitgangspunt.

ZWERFVUIL

Zwerfvuil is klein afval dat buitenshuis wordt achtergelaten op een plaats waar dat niet hoort. Dat kan bewust of onbewust zijn. Voorbeelden genoeg: sigarettenpeuken, kauwgom, etensresten, verpakkingen, tickets, blikjes, flesjes, paraplu's, zakdoekjes ...

Een klein zakje met picknickafval of de as uit een autoasbak is ook afval dat buitenhuis ontstaat. Burgers mogen dat soort afval, afkomstig van producten die ze onderweg geconsumeerd hebben, meteen na gebruik in een straatvuilnisbak deponeren, zonder dat ze daarvoor beboet worden. Zo wordt zwerfvuil voorkomen.

SLUIKESTORT

Sluikestorters ontwijken bewust de inzameling van huisvuil of bedrijfsafval. Ze laten afval achter op plaatsen waar het niet mag, op momenten waarop dat niet is toegelaten en/of in de verkeerde bakken of containers. Het gaat bijvoorbeeld om zakjes huishoudelijk afval die in straatvuilnisbakken worden achtergelaten, dumpingen op anonieme locaties en het achterlaten van afval bij glasbollen, textielcontainers en dergelijke.

3

HOE KAN JE ZWERFVUIL

EN SLUIKSTORT

HANDHAVEN?

Zwerfvuil en sluikestort handhaven is geen eenvoudige klus, dat weet elke handhaver. Dit hoofdstuk belicht de knelpunten waarmee handhavers kampen en toont hoe ze de beschikbare wettelijke instrumenten correct kunnen inzetten.

WAT IS HANDHAVING?

De definitie van handhaven is 'het vaststellen van en reageren op een wetsovertreding'. Het doel van handhaving is erop toezien dat de regels die de maatschappij belangrijk acht, nageleefd worden. Handhavers zetten de norm dus nog eens in de verf en zorgen ervoor dat burgers zich aan de regels houden.

Handhaving betekent niet dat elke overtreding altijd, onmiddellijk en streng aangepakt moet worden. Zo is een informeel traject (overtreders aanspreken, sociale controle) meestal ook erg efficiënt, zolang je maar een stok achter de deur houdt. In bepaalde gevallen kan ongewenst gedrag zelfs gedoogd worden. Minstens even belangrijk is om positief gedrag te belonen, bijvoorbeeld door mensen die afval mee naar huis nemen of zwerfvuil in het openbaar domein opruimen in de bloemetjes te zetten of een compliment te geven.

Handhaving is het sluitstuk van een integraal zwerfvuilbeleid, dat ook de volgende componenten bevat:

- sensibilisering;
- een geschikte infrastructuur & goed onderhoud;
- participatie van diverse partijen;
- een aangename omgeving die zwerfvuil en sluikestort niet uitlokt.

Al wil dit niet zeggen dat het verplicht is om handhaving te laten voorafgaan door sensibilisering.

MET WELKE KNELPUNTEN KAMPEN HANDHAVERS?

OP HETERDAAD BETRAPPEN

De dader op heterdaad betrappen: dat is doorgaans de enige manier om mensen die sluikestort of zwerfvuil achterlaten te bestraffen. Maar dat is niet eenvoudig:

- De procedure is duur en levert vaak weinig op (seponering en dergelijke).
- De kans om daders op heterdaad te betrappen is klein.
- Er is weinig draagvlak om zwerfvuil en sluikestort zwaar te bestraffen.
- Handhavers zonder politiebevoegdheid of uniform ervaren problemen om daders te identificeren.
- Zwerfvuil en sluikestort handhaven is zelden een prioriteit; het wordt niet altijd als kerntaak gezien.

Om de kans om daders op heterdaad te betrappen te verhogen, is een mix van instrumenten het meest effectief:

- Patrouilleer ook 's avonds en in het weekend. Zo zal je vaker overtredingen vaststellen en daders betrappen.
- Patrouilleer zowel anoniem als in uniform. In uniform werkt eerder sensibiliserend en afschrikkend, terwijl anoniem gericht is op sanctioneren.
- Controleer op 'hotspots' (snel vervuilende locaties), zoals snoeproutes tussen scholen en bushaltes (zie case 2 op p. 18), afvalverzamel punten (zie case 5 op p. 20) en anonieme dumplocaties.
- Combineer acties met andere handhavingstaken, zoals alcoholcontroles. Bijvoorbeeld: een chauffeur die een sigaret naar buiten gooit, aanspreken op zijn gedrag.
- Doorzoek sluikestort op identificatiegegevens van overtreeders.
- Overweeg het gebruik van camera's. Hoewel niet zaligmakend, bieden ze een nuttig hulpmiddel overtreeders te identificeren. Maar ze zijn ook gebonden aan strikte regelgeving en vragen een grote personeelsinzet.

PUBLIEK DRAAGVLAK

GAS-boetes die de pers halen, oogsten soms nog een storm van verontwaardiging. Zwerfvuilboetes staan niet in verhouding tot de overtreding, vinden veel mensen. Nochtans ergeren drie op de vier Vlamingen zich aan zwerfvuil en sluikestort en staat het thema bij burgerbevragingen steeds in de top drie van ergernissen. Om het publieke draagvlak te vergroten, is het cruciaal om te blijven sensibiliseren en aandacht te hebben voor de gevolgen van zwerfvuil en sluikestort. Dit wil niet zeggen dat een handhavingsactie verplicht vooraf gaat aan een sensibiliseringsactie.

AFSTEMMING HANDHAVINGSINSTRUMENTEN

Momenteel bestaat er geen overleg tussen de gemeenten onderling of tussen gemeenten en andere handhavende overheden om de handhavingsinstrumenten voor zwerfvuil en sluikestort op elkaar af te stemmen. Die versnippering leidt tot onduidelijke situaties op het terrein. Daarnaast is in veel GAS-reglementen niet duidelijk welke types sluikestort onder GAS vallen en welke niet. Daarom raden we je aan om artikels 22-23 van het modelpolitierglement over te nemen in je gemeente. Die verduidelijken welke hoeveelheden en types sluikestort een milieu-overtreding vormen (te handhaven via artikel 12 van het Materialendecreet) en welke hoeveelheden en types via GAS beboet kunnen worden. Die integratie moet de concrete uitwerking van het handhavingsbeleid rond zwerfvuil en sluikestort in heel Vlaanderen eenvormiger maken.

De relevante artikels 22-23 uit het model politierglement

Artikel 22

Volgende afvalgerelateerde kleine vormen van overlast worden bestraft met een gemeentelijke administratieve sanctie overeenkomstig zoals bedoeld in artikel 119bis van de Gemeentewet, voor zover de wetten, besluiten, decreten, algemene en provinciale reglementen of verordeningen niet in andere straffen voorzien:

- het achterlaten van maximaal 2 zakken van 60 liter niet-gevaarlijk huishoudelijk afval;
- het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen zonder daarvoor te zijn aangeduid door de gemeente of haar intergemeentelijke
- samenwerkingsverband en hiervoor ook geen toelating te hebben van de gemeente;
- het achterlaten van zwerfvuil (o.a. sigarettenpeuken, kauwgom, blikjes, wikkels en andere lege verpakkingen);
- het aanbieden van afvalstoffen bij een gemeentelijke inzameling op een wijze die niet overeenstemt met de bepalingen van deze politieverordening;
- het niet naleven van het verbod om reclaimedrukwerk en regionale pers te bedelen in leegstaande panden of brievenbussen met een ja/neen- of neen/ neen-sticker;
- het niet plaatsen van de nodige inzamelrecipiënten door verkooppunten voor drank en voeding bestemd voor onmiddellijke consumptie;
- het niet opruimen van hondenpoep of uitwerpselen van dieren.

Artikel 23

Alle andere overtredingen op de bepalingen van deze politieverordening worden gestraft met politiestraffen, voor zover wetten, decreten, algemene of provinciale verordeningen op dit vlak geen andere straffen voorzien.

Gewestelijke toezichthouders die willen handhaven in gemeenten met een GAS-reglement kampen vandaag met een juridisch knelpunt. Zij zijn niet bevoegd om pv's op te maken voor zwerfvuil en kleine vormen van sluikstort. Dergelijke overtredingen mogen uitsluitend via het GAS-reglement worden gesanctioneerd. Het Departement Omgeving (vroeger Leefmilieu, Natuur en Energie) van de Vlaamse overheid werkt aan een oplossing voor de aanpassing van de GAS-wetgeving. Dit is echter een procedure van lange adem en een oplossing wordt dit jaar nog niet voorzien.

BOETES VOOR MINDERJARIGEN

GAS-boetes kunnen opgelegd worden aan jongeren vanaf 14 jaar (in de meeste gemeenten pas vanaf 16 jaar of zelfs helemaal niet). Tegelijk is het verplicht om aan minderjarige ouders bemiddeling voor te stellen. In de praktijk wordt tijdens een bemiddelingsgesprek met ouders en minderjarige afgesproken om excuses aan te bieden of schade te herstellen, soms vraagt men om mee te gaan met de reinigingsdienst of deel te nemen aan een milieuklas. Op lange termijn hebben dergelijke alternatieve straffen doorgaans meer effect dan een geldboete (zie case 1 en 2 p. 18 en case 6 op p. 20).

ALS IEMAND IETS OP
DE GROND GOOIT,
HOE REAGEER JIJ DAN?

AANSPREKEN OVERTREDERS

Een inwoner die in zijn wijk zwerfvuil ruimt, zorgt voor sociale controle en dat schrikt overtreders af. Ook effectief is vervuilers aanspreken op hun ongewenste gedrag. De gemeente kan zelf bijdragen aan handhaving, zelfs zonder handhavers op het terrein. Zo kunnen medewerkers zonder handhavende bevoegdheid positief gedrag belonen, de sociale controle verhogen en overtreders aanspreken.

Het is niet evident om overtreders op een positieve en constructieve manier aan te spreken. Daar komt nog bij dat veel GAS-vaststellers geen uniform dragen, wat sterke communicatieve vaardigheden nog belangrijker maakt.

Je kan dat opvangen door extra in te zetten op vormingen over verbindend aanspreken voor je personeel dat regelmatig met overtreders in aanraking komt. In het kader van de Week van de Handhaving biedt Mooimakers hiervoor gratis de vorming "Professioneel communiceren over de handhaving van zwerfvuil en sluikstort" aan.

1

Spreek overtredders enkel aan als de situatie veilig is.

Kennismaken = geweldloos aanspreken

- Benoem de waarneming (bv.: Ik zag je een blikje op de grond gooien.)
- Formuleer een mening of gevoel (bv.: Ik vind dit niet kunnen.)
- Formuleer een behoefte (bv.: Ik zou graag hebben dat dit in de vuilnisbak terecht komt.)
- Nodig de overtredder uit (bv.: Wil je dit doen voor mij?)

2a

Wat als je niet de gewenste reactie krijgt?

SITUATIE 1

Je lokt een emotionele reactie uit (woede, onmacht...).
Hoe ga je daar professioneel mee om? (LEOO)

- Luister actief.
- Buig de boodschap empathisch om (herformuleer in je woorden wat er is gezegd).
- Zet de opties op een rijtje (zwerfvuil mee naar huis nemen of in de vuilnisbak gooien).
- Kies een oplossing in overleg.

2b

Wat als je niet de gewenste reactie krijgt?

SITUATIE 2

Manipulatieve afweer

Hoe ga je daar professioneel mee om? (BeReTOO)

- Beschrijf de feiten en het gedrag (bv.: Ik zie je een afvalzak in een vuilnisbak steken.).
- Licht de regels toe (bv.: Je mag huishoudelijk afval niet achterlaten in de straatvuilnisbakken.).
- Toets de feiten en formuleer een besluit (Dit mag niet / Dit is strafbaar).
- Onderzoek mogelijke opties/oplossingen (bv.: Neem je dit mee naar huis?).

3

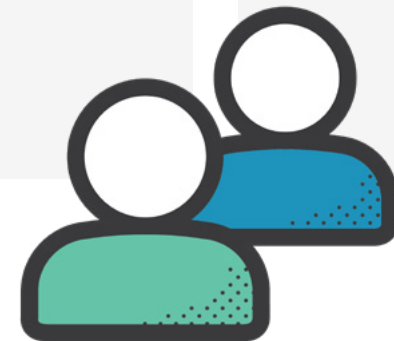
Afsluiten met oké-reactie

Waardering bevestigen, goed gevoel uiten, positief spiegelen ... (ook non-verbaal)

4

Wat bij geen resultaat?

Kapotte grammofoon (= je vaststellingen herhalen), toch kiezen om te sanctioneren? (in dat geval eindigt hier de bevoegdheid van niet-handhavers)

Meer concrete aansprektips vind je op

<https://mooimakers.be/aansprektips>

ZWERFVUIL HANDHAVEN:

2 WETTELIJKE INSTRUMENTEN

Om zwerfvuil te handhaven bestaan er twee algemene opties:

Optie 1

De gemeente neemt het handhaven van zwerfvuil op in de politie- verordening en voert een gemeentelijke administratieve sanctie (GAS) in voor kleine afvalovertredingen. Gevolg: deze overtredingen zijn niet langer strafrechtelijk strafbaar en krijgen dus enkel een administratieve opvolging via GAS. De gemeente kan in de politieverordening ook een politiestraf voorzien, dan gaat de vaststelling nog steeds naar het parket voor vervolging.

Optie 2

De gemeente neemt het handhaven van zwerfvuil niet op in de politieverordening. De handhaving gebeurt door de lokale politie of door een milieutoezichthouder volgens het Milieuhandhavingsdecreet als een overtreding van het Materialendecreet (artikel 12).

HANDHAVEN VIA GAS

Als sanctie tegen zwerfvuil, hondenpoep of sluikestort schrijven veel lokale besturen GAS-boetes uit: dat is snel en efficiënt en er is geen tussenkomst nodig van parket en gerecht. De gemeente kan zo eigen accenten leggen in haar antwoord op openbare overlast.

GAS-boetes zijn bedoeld om tegen kleine vormen van openbare overlast op te treden.

Enkele voorbeelden:

- zwerfvuil (sigarettenpeuken, kauwgom, blikjes, wikkels en andere lege verpakkingen ...);
- hondenpoep niet opruimen en/of geen hondenpoepzakje bijhebben;
- sluikestort van huishoudelijk afval in kleine hoeveelheden. Zo mag in straatvuilnisbakjes uitsluitend afval afkomstig van onderweg geconsumeerde producten gedeponeerd worden

Of een inbreuk al dan niet een 'kleine vorm van openbare overlast' is en dus in aanmerking komt voor een GAS-boete, is niet concreet afgebakend in de wetgeving. Daarom omschrijf je dit best nauwkeurig in het GAS-reglement. In haar modelpolitierglement stelt OVAM voor om sluikestorten via de GAS-wetgeving te beboeten, zolang het gaat om ongevaarlijk afval met een maximum volume van twee huisvuilzakken (120 liter). Op pagina 9 vind je de relevante artikelen die omschrijven welke vormen van zwerfvuil en sluikestort onder GAS kunnen vallen. Door dat te integreren in de gemeentelijke politieverordening, ligt vast welke afvalovertredingen met GAS beboet kunnen worden. Mooimakers roept alle handhavers op om deze artikels over te nemen in hun politierglement.

Wie handhaaft het GAS-reglement?

- Vanuit de rol van vaststeller/handhaver: GAS-vaststellers (politiemedewerkers en gemachtigde ambtenaren zoals gemeenschapswachten die vaststellingen op het terrein doen), intergemeentelijke GAS-vaststellers ...
- Vanuit een sanctionerende rol: GAS-sanctionerende ambtenaren (die beslissen welke overtredingen worden gesanctioneerd en voor welk bedrag).

In de praktijk leidt handhaven van zwerfvuil via GAS zelden tot een boete. Betrapt een handhaver iemand op heterdaad, dan spreekt hij die persoon doorgaans aan. Als die het afval opraaft, blijft het daar meestal bij.

HANDHAVEN VOLGENS HET MATERIELENDECREET

Artikel 12 van het Materialendecreet verbiedt om 'afvalstoffen achter te laten of te verwijderen in strijd met de voorschriften van het decreet of zijn uitvoeringsbesluiten'. Zwerfvuil en hondenpoep kunnen dus gehandhaafd worden volgens het Milieuhandhavingsdecreet als een overtreding van artikel 12, §1 van het Materialendecreet.

Wie handhaaft volgens het Materialendecreet?

- lokale, intergemeentelijke en gewestelijke milieutoezichthouders;
- de lokale politie.

Bij handhaving op basis van het Materialendecreet maakt de bevoegde milieutoezichthouder of de politie een proces-verbaal op. Het pv gaat naar het parket, dat het strafrechtelijk behandelt of doorstuurt naar de afdeling handhaving van het Departement Omgeving voor het opleggen van een bestuurlijke geldboete. In lokale besturen waar een GAS-reglement de sanctionering van zwerfvuil voorziet en regelt, zal dit niet meer te handhaven zijn op basis van het Materialendecreet.

SLUIKSTORT HANDHAVEN:

3 WETTELIJKE INSTRUMENTEN

Gemeenten kunnen sluikestort handhaven op drie manieren:

- via een GAS-boete, als het gaat om kleine hoeveelheden en niet-gevaarlijke afvalstoffen die werden gesluikstort. Om sluikestort te handhaven met GAS moet het gemeentelijke GAS-reglement duidelijk omschrijven wat 'kleine vormen van overlast' zijn. Op pagina 9 vind je de relevante artikelen uit het modelpolitierglement dat omschrijft welke vormen van zwerfvuil en sluikestort onder GAS kunnen vallen, bijvoorbeeld een kleine zak met niet-gevaarlijk afval. Door dat modelreglement te integreren in de gemeentelijke politieverordening, ligt vast welke afvalovertredingen met GAS beboet kunnen worden.
- volgens het Milieuhandhavingsdecreet als een overtreding van het Materialendecreet, als het gaat om grote of gevaarlijke vormen van sluikestort (zie 3.3 Zwerfvuil handhaven).
- via een retributie voor het opruimen van sluikestort: gemeenten of andere overheden kunnen in hun retributiereglement opnemen dat kosten voor het ruimen van afval verhaald worden op de overtreder, als die gekend is. Gemeentepersoneel en gemeenschapswacht-vaststellers kunnen inbreuken hierop vaststellen. De gemeente kan de afvalstoffen door eigen personeel laten opruimen of door derden. De retributie voor het opruimen van het achtergelaten afval kan slechts louter kostendekkend zijn. Het is dus niet toegelaten om in het retributiereglement een forfaitair bedrag op te nemen voor het opruimen van sluikestort. Voor de berekening van de retributie wordt rekening gehouden met:
 - de afstand die men moet afleggen om het afval op te halen/weg te brengen;
 - de hoeveelheid en de aard van de illegaal achtergelaten afvalstoffen;
 - het ingezette materieel en personeel.

Het Agentschap Binnenlands Bestuur werkte samen met de OVAM en VVSG een model retributiereglement uit voor het verwijderen en verwerken van sluikestort. Het modelreglement kan je opvragen bij Mooimakers.

Een retributie kan gecombineerd worden met een sanctie via GAS of het milieuhandhavingsdecreet. De retributie is immers de kost voor een dienst (opruimen van afval) die volgt na het vaststellen van de overtreding. Eenzelfde sluikestort kan dus leiden tot de opstart van een procedure voor GAS en een procedure voor retributie. Deze procedures kunnen in principe volledig naast elkaar lopen. Het kan wel voordelen bieden dat de GAS-vaststeller, de sanctionerend ambtenaar en de financiële dienst van de gemeente intern communiceren en afspraken maken hoe de retributie en GAS-sanctie gekoppeld kunnen worden. Zo kan de financiële dienst ook duidelijker naar de overtreder communiceren dat voor hetzelfde sluikestort enerzijds een boete en anderzijds een opruimkost geïnd wordt.

HOE CAMERA'S GEBRUIKEN OM ZWERFVUIL EN

SLUIKSTORT TE HANDHAVEN?

Meer en meer openbare besturen overwegen of gebruiken cameratoezicht om sluikstorters en zwerfvuilovertreders af te schrikken of om hen te identificeren en te vervolgen.

Voorwaarden

De inzet van camera's is aan strenge regels gebonden. De voorwaarden voor cameratoezicht in de openbare ruimte – aangeduid als 'in niet-besloten plaatsen' – zijn omschreven in de camerawet van 21 maart 2007 en die is gebaseerd op de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Daarnaast gelden specifieke regels voor camera's die enkel door de politie gebruikt mogen worden.

Wettelijke omschrijving

Toelichting

1

Er mag een camera geplaatst worden om sluikstort te voorkomen en om de overtreeders al dan niet op heterdaad te betrappen (camerawet art 3, 2°)¹ maar ook om de naleving van gemeentelijke reglementen te controleren. Vaste camera's en tijdelijk vaste camera's (camera's die binnen een bepaalde goedgekeurde perimeter verplaatsbaar zijn naar nieuwe sluikstortlocaties binnen een tijdsverloop van niet meer dan 2 jaar) zijn toegelaten en volgen dezelfde spelregels waarbij politie en gemeenteraad advies moeten geven. Mobiele bewakingscamera's mogen enkel door politiediensten of voor parkeerinbreuken gebruikt worden.

Je mag vaste en tijdelijk vaste (= verplaatsbare) camera's gebruiken.
Enkel de politie en parkeerhandhavers mogen mobiele camera's gebruiken.

Het gebruik van camera's moet steeds zichtbaar zijn, bijvoorbeeld door een aankondiging via een pictogram (in praktijk volstaat het dat de camera zichtbaar opgesteld is). Meer plaatsingsvoorwaarden lees je in de voetnoot². Het is niet verplicht om per camera een pictogram te plaatsen. Wel is een pictogram nodig bij de (voornaamste) toegangspunten van de plaats waar gefilmd wordt en dus niet enkel op de gemeentegrenzen. Sinds 2018 moet op het pictogram ook verwezen worden naar de functionaris voor gegevensbescherming, moet er een register van activiteiten bijgehouden worden en moet een aanmelding gebeuren (www.aangiftecamera.be).

¹. 'Elk vast, tijdelijk vast of mobiel observatiesysteem dat de bewaking en het toezicht van de plaatsen tot doel heeft en dat hiervoor beelden verwerkt.

². O.m. over het vermijden van het filmen van privé-eigendommen zie de artikelen 5, §3 en 6, §2 van de camerawet en het (recent gewijzigde) KB van 10 februari 2008 tot vaststelling van de wijze waarop wordt aangegeven dat er camerabewaking plaatsvindt en de omzendbrief van 10 december 2009

Wettelijke omschrijving

Toelichting

2

De wet verwerking persoonsgegevens (gebaseerd op de AVG) stelt dat er een inhoudelijke noodzaak moet zijn om gegevens te verwerken. Dat is meer dan bijvoorbeeld een 'onveiligheidsgevoel'. Er moeten objectieve aanwijzingen zijn van een effectief probleem. Bovendien moet het gebruikte middel proportioneel zijn. In het voorbereidend dossier voor de politie en de gemeenteraad moet dat ook voldoende aangetoond zijn. De aanvraag of melding gebeurt elektronisch via het e-loket (www.aangiftecamera.be)³.

3

De procedure verschilt naargelang waar men camerabewaking wil toepassen: buiten (in een niet-besloten voor het publiek vrij toegankelijke plaats zonder omsluiting) is de procedure veel strenger dan op een omsloten plaats (al dan niet besloten plaats). Vóór de plaatsing moet de gemeenteraad een positief advies geven. Bovendien moet de gemeenteraad het advies inwinnen van de korpschef. De korpschef wordt geraadpleegd over de draagwijdte en het type van criminaliteit en delinquentie op de betrokken niet-besloten plaats. De korpschef bezorgt zijn analyse aan de gemeenteraad.

Camera's plaatsen kan enkel na een positief advies van de gemeenteraad. De verantwoordelijke vraagt bovendien advies aan de korpschef.

4

Aandachtspunt voor het gemeentebestuur: de camerawet stelt op zich geen beperking in op de (rechts)personen die kunnen beslissen om een bewakingscamera te plaatsen⁴. Maar de omzendbrief van 10 december 2009 brengt daar een belangrijke nuance in: wanneer de verantwoordelijke de gemeente is, dan mag de gemeenteraad niet worden beschouwd als de verantwoordelijke. De gemeenteraad speelt in dat geval immers een rol in de goedkeuringsprocedure.

Eender welke persoon (behalve de gemeenteraad) is verwerkingsverantwoordelijke.

5

Vóór de plaatsing van camera's en pictogrammen moet de beheerder van de betrokken gebouwen of plaats zijn toelating geven. Doorgaans worden tijdelijke vaste camera's bevestigd aan straatarmaturen of private gevels (erfdienstbaarheid van openbaar nut).

Toelating is nodig van de beheerder van de betrokken plaats en van de verwerkingsverantwoordelijke van die plaats.

3. Aangifte plaatsing en gebruik van camera

4. Men noemt deze personen de verwerkingsverantwoordelijke, in artikel 2, 5° van de camerawet gedefinieerd als: 'de natuurlijke persoon of de rechtspersoon, de overheidsinstantie, de dienst of een ander orgaan die/dat, alleen of samen met anderen, het doel en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt'

The background is a solid blue color with a repeating pattern of white line-art icons. The icons include a recycling symbol (three chasing arrows), a water bottle, a leaf, a trash bin, and a recycling bin. The icons are arranged in a grid-like pattern across the entire page.

4 **GOEDE VOORBEELDEN**

VAN HANDHAVING

7 CASES

CASE 1: ROESELARE BEMIDDELT MET MINDERJARIGEN

Nachtlawaaï, winkeldiefstallen, wildplassen, zwerfvuil bij de viering van '100 dagen': het jongerencafé van Roeselare bracht voor de buurt heel wat overlast met zich mee. Stad Roeselare besloot om met de minderjarige overtreders te bemiddelen.

Minderjarigen kunnen pas vanaf 14 jaar (in sommige gemeenten vanaf 16 jaar) een GAS-boete krijgen. Bovendien is het wettelijk verplicht om bemiddeling voor te stellen aan minderjarige daders. Veel gemeenten kiezen daarom voor alternatieve sancties voor jongeren die zwerfvuil achterlaten of sluikestort.

Schade herstellen

In Roeselare geeft de sanctionerende ambtenaar bij GAS-overtredingen door minderjarigen het dossier door aan de bemiddelingsambtenaar.

Die nodigt de jongere uit voor een gesprek met de tegenpartij of een vertegenwoordiger van de stadsdiensten en confronteert hem met zijn of haar misstap. Het doel is om hem of haar bewust te maken van de gevolgen van zijn daad en samen uit te zoeken hoe de schade hersteld kan worden.

De afspraken worden vervolgens in een bemiddelingsovereenkomst gegoten. Die omschrijft de voorwaarden die de minderjarige moet naleven: stipt aanwezig zijn en zich enthousiast inzetten, beleefd en respectvol zijn tegenover het personeel. Weigert de jongere het voorstel, of voert hij of zij de straf niet naar behoren uit, dan kan er alsnog een geldboete volgen.

Een greep uit de alternatieve straffen die Roeselare al heeft opgelegd aan minderjarigen:

- Wildplassers gingen mee met de milieuploeg om openbare toiletten proper te maken.
- Minderjarigen werkten mee in een dierenasiel of in de kringwinkel.
- Een groep scouts werkte een activiteit uit over het voorkomen van afval.

CASE 2: TIELT PAKT SNOEPROUTES AAN

Het centrum van Tielt telt zes middelbare scholen, allemaal op wandelafstand van elkaar. Uit de omliggende gemeenten komen dagelijks duizenden scholieren met het openbaar vervoer naar de stad. Op weg van de bushalte naar school laten ze her en der blikjes, snoepwikkels en chipszakjes achter. Om die 'snoeproutes' aan te pakken, werkte de politie van Tielt samen met de scholen.

Weer of geen weer, elke ochtend houden de wijkinspecteurs van de Politiezone Regio Tielt toezicht op de schoolgaande jeugd. Hun aanwezigheid moet in de eerste plaats zwerfvuil helpen voorkomen. Jongeren die toch afval achterlaten, spreken ze aan op hun gedrag. De wijkinspecteurs noteren ook hun naam en school.

Zwerfvuil ruimen

Betrapte scholieren gaan in de weken daarna in kleine groepjes naar de wijkpost van de politie. Daar krijgen ze plastic handschoenen en een vuilniszak. Onder toezicht van een wijkinspecteur ruimen ze vervolgens een deel van het centrum van Tielt op. Naast de opruimacties organiseert de politie aan het begin van elk schooljaar een stadswandeling voor leerlingen van het eerste middelbaar. Een wijkinspecteur licht dan de do's en don'ts toe en vertelt over de opruimacties.

Afschrikmiddel

De aanpak in Tielt maakt jongeren bewust van de gevolgen van zwerfvuil en zet hen aan het denken over gepast omgaan met afval. Dat werpt zijn vruchten af. De Politiezone Regio Tielt merkt een sterke terugval van zwerfvuil door jongeren na een opruimactie. Het nieuws over jongeren die als alternatieve sanctie zwerfvuil ruimen in het stadscentrum, doet als een lopend vuurtje de ronde.

CASE 3: AVONDLIJKE RONDE TEGEN SLUIKAFVAL

Oostende kampte lange tijd met sluikstort en zwerfvuil omdat heel wat inwoners hun vuilnis te vroeg of op een verkeerde dag buiten zetten. Hongerige meeuwen prikten de zakken open op zoek naar eten, en dat zorgde voor overlast. Daarom startte Oostende in 2014 een samenwerking op tussen de reinigingsdienst, de politie en de gemeenschapswachten van de stad.

Twee keer per maand rukt een team 's avonds uit om te controleren op vuilniszakken in de straten. Overtreders krijgen een GAS-boete gepresenteerd. Jacob Vandendriessche van Stad Oostende: "We gaan de straat op met een politieagent of een gemeenschapswacht, een vrachtwagen met bestuurder en iemand die het sluikafval inlaadt. Zo kammen we elke keer een andere wijk uit."

Sensibiliserend

De actie heeft duidelijk een sensibiliserend effect op de inwoners. "Het resultaat was meteen zichtbaar in het straatbeeld; hoe langer het initiatief loopt, hoe minder sluikstort we aantreffen", vertelt Jacob Vandendriessche. "In het begin gingen we elke week de straat op, nu nog maar twee keer per maand. Toch zijn er enkele hardnekkige overtreders die erover waken dat ze in hun sluikstortzakken geen adresgegevens achterlaten, zodat we hen niet kunnen beboeten."

In Oostende werken verschillende stadsdiensten samen om zwerfvuil en sluikstort te handhaven. Die bundeling van krachten mist zijn effect niet en is cruciaal om het probleem aan te pakken.

CASE 4: IZEGEM BUST VOOR PROPERE STOEPEN

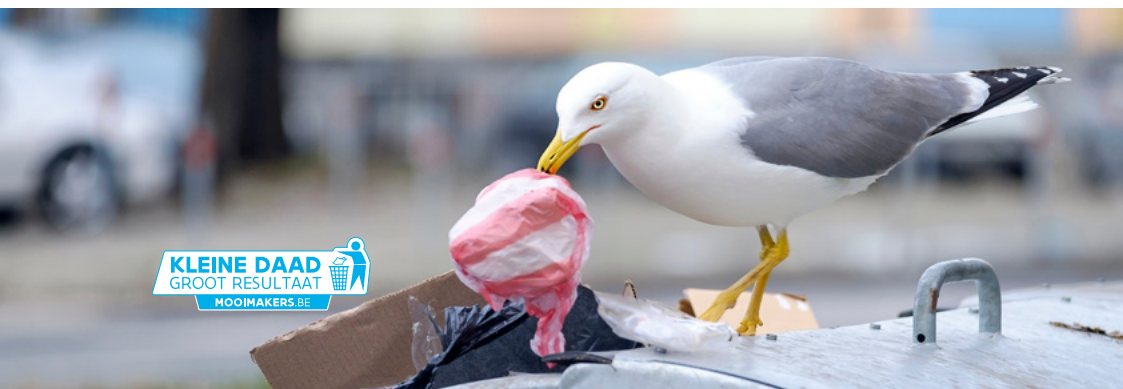
Propere straten trekken minder zwerfvuil aan. Met die wetenschap in het achterhoofd lanceerde Izegem een grondige poetscampagne van stoepen, gevels en straten.

Zwerfvuil is veel mensen een doorn in het oog. Toch is het probleem moeilijk uit te roeien. Wat wel vaststaat, is dat propere straten minder zwerfvuil aantrekken. Onder de noemer 'Propere stad' zette Izegem daarom een lenteschoonmaakactie op touw.

Bedankje

Op plekken waar zwerfvuil, onkruid, vuile ramen, onverzorgde etalages, afbladderende verf, niet-vergunde satellietshotels of leegstand het straatbeeld bepaalden, bezorgden de wijkinspecteurs van de lokale politie een folder aan de bewoners. Daarin moedigden ze hen aan om hun eigen stoep en huis schoon te maken. Twee weken later maakten ze opnieuw hun opwachting. Was de situatie verbeterd, dan kreeg de bewoner een bedankingsfolder in de bus. Was dat niet het geval, dan volgde een aanmaning van het stadsbestuur. Als de overtreder dan nog volhardde, volgde een GAS-boete.

Op hun ronde controleerden de inspecteurs ook op milieumisdrijven als sluikstort of illegale lozingen. Stelden ze overtredingen vast, dan traden ze daar onmiddellijk tegen op, in samenwerking met de VLAREM-toezichthouder van de politiezone en de handhavingsambtenaar van het stadsbestuur. De actie was een succes. Voortaan vindt er elk voorjaar een lenteschoonmaak plaats.

CASE 5: ZWERFVUIL GEHALVEERD DOOR

CAMERATOEZICHT

In Menen nam het zwerfvuilprobleem almaar grotere proporties aan. Om daar een einde aan te maken zette afvalintercommunale MIROM Menen zeven camera's in. Met resultaat: op vijf jaar tijd halveerde de hoeveelheid sluikestort.

74.000 liter per jaar, zoveel zwerfvuil en sluikestort werd er in 2011 opgehaald in Menen. Per inwoner was dat 4,5 keer meer dan in Wervik, een vergelijkbare gemeente qua demografie en graad van verstedelijking. Vooral de 33 glasbollen in Menen en omstreken zogen sluikestort aan. Om komaf te maken met het sluikestort rond glasbollen kocht afvalintercommunale MIROM Menen in 2012 een camera aan. Vandaag gebruikt de gemeente zeven camera's die om de twee weken verplaatst worden, in functie van de hoeveelheid opgekuist zwerfvuil en de mogelijkheden voor een goede cameraopstelling.

Politie inschakelen

Elke week bekijkt MIROM Menen de camerabeelden. Zien ze dat iemand sluikestort en is die persoon herkenbaar in beeld, dan worden de beelden rechtstreeks doorgestuurd naar de politie voor verdere afhandeling. Komt ook de nummerplaat herkenbaar in beeld, dan maakt MIROM Menen een bestuurlijk verslag op.

Het cameratoezicht heeft duidelijk een ontradend effect: op vijf jaar tijd halveerde de hoeveelheid sluikestort en zwerfvuil in Menen. Waar het in 2011 nog om 2,27 liter per inwoner ging, moest de gemeente in 2016 nog maar 1 liter per inwoner ruimen.

CASE 6: ZWEVEGEM VOORGEDRUKTE

INVULFORMULIEREN VOOR AFVALGERELATEERDE

OVERLAST

In Zwevegem vereenvoudigen ze de vaststellingen van zwerfvuil en sluikestort met een voorgedrukt formulier. Het is een gestandaardiseerd formulier op basis waarvan later een GAS-pv wordt opgemaakt dat wordt doorgegeven aan de sanctionerend ambtenaar. Op deze manier wordt het vaststellen op het terrein vergemakkelijkt en daalt het risico dat er fouten worden gemaakt in de opmaak van het pv.

➔ [Link naar het voorgedrukte formulier.](#)

PZ MIRA ... Bijlage aan PV, KO...L.S...../20... d.d. /

 Politiezone MIRA SCHAKELSTRAAT 2 8790 WAREMBE tel: 050424.700 fax: 050424.711	PRO-JUSTITIA Proces Verbaal van Verhoor
--	--

Wij, inspecteur van de Lokale Politiezone MIRA met code 5457, verhoort op: / / 20..... om uur, volgende persoon welke zijne verhoor eigenhandig schrijft:

Naam & Voornamen:	
Tel/faxnummer:	
Geburtsplaats en -datum:	
Burgers/idee stand:	
Beroep:	
Adres:	

Die verhaart: " ik wens mij niet te drukken in de Nederlandse taal en wens deze taal te gebruiken in de rechtspraak

Ik neem kennis van de bekende mededeling van de feiten waartoe ik zal verhoord worden, meer bepaald:

Staatkroon	
------------	--

Ik neem er kennis van dat:

- 1) Ik kan vragen die alle vragen die mij worden gesteld en alle onzekerheden die ik geef worden getuimd in de getuimd getuimd.
- 2) Ik kan vragen die een bepaalde opsporingshandeling wordt verricht of een bepaald verhoor wordt afgehandeld.
- 3) Mijn verklaringen als bewijs in recht kan worden gebruikt.
- 4) Ik niet kan vernietigd worden onafgezien van kwalificatie.

Ik heb verklaard aan de gemeente van Zwervogen bij de onderhandelingen met mijn Tollevier/

Wij hebben op / / om uur afgetuimd ongetuimd in

De inhoud van het afval betreft:

Ik heb afval hebben volgende identiteit ongetuimd:

Ik heb de feiten doorgegeven aan de gemeente Zwervogen, zij wensden als benodigde vergoed te worden voor de opweringskosten ik geef in bijlage aan dit verhoor fees 's of van het staatkroon.

Het document met de ongetuimd identiteitsgegevens geef ik ook of aan een diens.

Ik verklaar dat ik ongetuimd taal voor de rechtspreek en mij benodigde personen te verklaren en voor de rechten die ik wens geproef gaven:

- Het recht om door een advocaat bijgestaan of vertegenwoordigd te worden;
- Het recht om ingelichte te worden voor de bestelling van het getuimd, de afsporing in de rechts draaien, of het spreken van een getuimd mededeling in de laatste datum van een zitting voor een rechtbank;
- Het recht om alle schriftelijke getuimd documenten aan het dossier toe te voegen;
- Het recht om te worden het dossier in te zien of er een afschrift van te krijgen;
- Het recht om het dossier in te zien en er een kopie van op te vragen indien de rechtspreek indien de zaak is gerechtelijk mededeling is.

Ik wens mijzelf benodigde personen te verklaren mijzelf benodigde personen te verklaren me te drukken.

Ik neem er kennis van dat ik recht heb een gratis kopie van mijn verklaring te vragen. De verklaring EEN / GIELEN (1) kopie van mijn verklaring. Ik wens dat deze opgenomen wordt naar:

Na lezing verklaart ik niet te willen verklaren of het te voegen en naamloos op het einde van het verhoor, een

Handtekening onderzocht:

Waarvan akte, Inspecteur

CATEGORIE I : GEVUGEN EN SLACHTOFFERS

CASE 7: GAS-BEMIDDELING IN SINT-TRUIDEN VOOR VOLWASSENEN. EEN EVENWICHT TUSSEN REPRESSIE EN PREVENTIE

Afvalgerelateerde inbreuken zijn in Sint-Truiden al jarenlang koploper in de GAS-statistieken.

Om het systeem van GAS niet alleen als repressief maar eveneens als preventief instrument in te zetten in de strijd tegen afval en sluikstort, stelt de stad Sint-Truiden ook aan meerderjarige overtreeders GAS-bemiddeling voor als alternatieve maatregel voor de GAS-boete.

Zo'n GAS-bemiddeling vraagt veelal meer energie en tijdsinvestering dan het louter betalen van de geldboete. Zo moet er een afspraak vastgelegd worden en de overtreder moet zijn verhaal face-to-face doen. Dit zorgt vaak voor een zekere schaamte. Daarbovenop moet men meestal nog een GAS-prestatie uitvoeren. In het geval van sluikstort dient bovendien nog een belasting betaald te worden voor het opruimen ervan. Er wordt dus enkel bemiddeld voor de GAS-boete en niet voor de belasting.

Communicatie

De communicatie die plaatsvindt in de bemiddeling tussen de stad (benadeelde partij) en de burger (overtreder), zorgt ervoor dat andere problemen/verzuchtingen van de burger aangekaart kunnen worden. De burger wordt met andere woorden gehoord. Hier kan onmiddellijk op ingespeeld worden door de stadsdiensten: een win-win situatie.

GAS-prestatie

De GAS-prestatie die voortvloeit uit de GAS-bemiddeling is gelinkt aan de inbreuk en kan bestaan uit: het oprapen van zwerfvuil langs bepaalde straten, een uitleg krijgen in het containerpark over 'hoe correct afval sorteren', gekoppeld aan het meedraaien op het containerpark, de markt helpen proper maken na de wekelijkse (rommel)markt,...

De prestatie leert de overtreeders hoe men zijn afval goed kan sorteren en hoe men dit op een gemakkelijke en zo goedkoop mogelijke manier kan afvoeren via de juiste kanalen. Ook wordt de overtreder geconfronteerd met het grote afvalprobleem waarmee stadsdiensten dagdagelijks in aanraking komen. In tegenstelling tot het louter betalen van de geldboete zorgt de GAS- bemiddeling ervoor dat het probleem wordt opgelost: mensen leren uit hun fouten en ze krijgen de tools om het in de toekomst anders te doen. Hierdoor is de kans groter dat ze niet meer in overtreding zullen gaan.

Cijfers en werklust

In 2015 waren er in Sint-Truiden in totaal 58 afvalgerelateerde inbreuken, in 2016 waren dit er 65. Elk van deze overtreeders kreeg een aanbod tot bemiddeling en ongeveer de helft hiervan aanvaardde dit aanbod. Het slaagpercentage van de bemiddelingen die hebben plaatsgevonden, ligt in beide jaren op zo'n 90 %.

In het bemiddelingsgesprek treedt een werknemer van de stadsdiensten (bv. iemand van de reinigingsdienst als het om afval gaat) op als benadeelde partij. Zo'n gesprek duurt ongeveer een half uur. Verder dient iemand de overtreder op te vangen en te begeleiden bij het uitvoeren van de GAS- prestatie. Indien dit goed georganiseerd is, hoeft dit geen extra werklust te betekenen. Verder behoort het intrinsiek tot de taken van de bemiddelaar om de organisatie van de gesprekken, de verdere opvolging en afhandeling alsook de administratie en rapportage in het bemiddelingsdossier voor haar rekening te nemen."

Meer inspiratie om zwerfvuil en sluikstort aan te pakken vind je in [dit filmpje](#) over de Handhavingsweek.

